

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Координаційне бюро з кримінології та кримінально-виконавчого
права Національної академії правових наук України
Рада громадського контролю при Державному бюро розслідувань
Кафедра кримінально-правової політики НЮУ
імені Ярослава Мудрого

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

«АНТИКРИМІНАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: У ПОШУКАХ ОПТИМАЛЬНОЇ МОДЕЛІ»

(частина 1)

**(м. Харків,
23 грудня 2025 р.)**

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Координаційне бюро з кримінології та кримінально-виконавчого права
Національної академії правових наук України
Рада громадського контролю при Державному бюро розслідувань
Кафедра кримінально-правової політики НЮУ імені Ярослава Мудрого

«Антикримінальна політика України: у пошуках оптимальної моделі»

Збірник матеріалів

Всеукраїнської науково-практичної конференції

(м. Харків, 18 грудня 2025 р.)

(Частина 1)

Харків
«Юрайт»
2026

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Гетьман Анатолій Павлович – ректор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор академік Національної академії правових наук України, Заслужений діяч науки і техніки України;

Головкін Богдан Миколайович – доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України;

Таволжанський Олексій Володимирович – кандидат юридичних наук, доцент

Антикримінальна політика України: у пошуках оптимальної моделі:

А 72 збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 18 грудня 2025 р.) (Частина 1). Харків: Юрайт, 2026. 228 с.

ISBN 978-617-7450-32-9

*Матеріали викладено в авторській редакції з незначною коректурою.
Відповідальність за їхню якість, достовірність, а також відсутність у них відомостей,
що становлять державну таємницю та інформацію для службового користування,
несуть автори.*

<u>Сметаніна Н.В.</u>	Прогнозування антитерористичних заходів в умовах воєнного стану	152
<u>Сущенко В.М.</u>	До проблеми «Антикримінальна політика держави: зміст і форми» (тези)	157
<u>Таволжанський О.В.</u>	Посилення діалогу між державою та бізнес-спільнотою в контексті запобігання корупції у приватному секторі	162
<u>Трофименко Р.В.</u>	Щодо базових аспектів формування законодавства про органи правопорядку	168
<u>Туляков В.</u>	Віктимологічна політика в постконфліктних суспільствах	183
<u>Федчак І.А.</u>	Щодо формування стратегії розвитку проактивної діяльності в у протидії злочинності на середньостроковий період: проактивний підхід	196
<u>Харитонов С.О.</u>	Кримінально-правова політика України в умовах війни	201
<u>Хавронюк М.І.</u>	Законодавча основа стратегічного планування протидії злочинності	205
<u>Шакур В.І.</u>	Кримінологічні ризики в кримінальному законодавстві України	212
<u>Шевчук В.М.</u>	Формування оптимальної моделі та стратегії протидії злочинності у сфері незаконного обігу віртуальних активів	221

Туляков Вячеслав

Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри кримінального права,
суддя ad hoc Європейського суду з прав людини,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії правових наук України,
заслужений діяч науки і техніки України

ВІКТИМОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА В ПОСТКОНФЛІКТНИХ СУСПІЛЬСТВАХ

У соціальній мережі з'явився допис, що ілюструє актуальну проблему постконфліктної віктимізації: після припинення активних бойових дій не настає повна соціальна стабільність, а травми та структурні порушення породжують приховані кризи, які можуть бути предметом математичного аналізу - «чорних кроликів Фібоначчі» [1]. Постконфліктні суспільства демонструють високий рівень домашнього насильства, психічних розладів та соціальної нестійкості, що зберігається роками і часто навіть посилюється після формального завершення конфлікту. Цей феномен потребує систематичного наукового аналізу та розробки комплексної віктимологічної політики, здатної виявляти і запобігати прихованим кризам.

Під віктимологічною політикою розуміємо систему державних, громадських і міжнародних інститутів, заходів та норм, спрямованих на попередження віктимізації через превентивні інтервенції, соціальну політику, захист прав та інституційні гарантії. Вона охоплює захист і підтримку постраждалих шляхом надання ефективних послуг психологічного, медичного та правового характеру, створення умов для їхньої безпеки, соціальної та правової реінтеграції. Віктимологічна політика включає також реабілітацію і відновлення як індивідів, так і суспільства загалом: підтримання соціальної згуртованості, відновлення довіри, створення культури ненасильства та прав людини. Важливим компонентом є моніторинг, аналіз та прогнозування динаміки віктимізації, збір даних, раннє виявлення ризиків та адаптація політик

залежно від змін соціальної та економічної ситуації. Це не просто реагування на злочин, а комплексна стратегія, що охоплює превенцію, стратегії відновлення, правову та соціальну трансформацію, підтримку людської гідності та агентності. Віктимологічна політика має бути системною, довготривалою й інтегрованою у загальну політику безпеки, правосуддя, соціального захисту і культури.

На жаль, у значній кількості сучасних українських розвідок, цей напрямок або презюмується або як елемент правового профілактичного впливу [2], або як прихований контекст генералізованого узагальнення стратегічного планування розбудови державності в залежності від потреб суспільства [3].

Підкреслю, заважаючи на те, що концептуальні засади української віктимологічної теорії було створено двадцять п'ять років тому, дослідники продовжують писати про віктимні альянзи Даніеля Дефо, інновації Фон Гентіга та Б. Мендельсона тощо. Ну це таке ж, як кожную статтю з кримінального права починати з цитування підручника Ансельма Фейербаха, чи трактату Чезаре Беккарія... Я в же не кажу про міжнародні аспекти проблеми. Так, в одній із останніх публікацій, присвячених віктимологічній профілактиці злочинів, автори, селективно зосередившись на окремих зарубіжних програмах поводження з жертвами сімейного насильства (доречи, в окремій юрисдикції США, їх нараховують до 300), забувають про аналіз Європейської конвенції про відшкодування збитків жертвам насильницьких злочинів 24.11.1983 № ETS N 116, підписаної Україною ще в 2005 році [4]¹. До того ж, вона все ще не ратифікована.

Віктимізація як динамічна система. У контексті війни та післявоєнного відновлення віктимізація не є одномоментним явищем: це складна, динамічна й багатовимірна соціальна система. Проблема не обмежується виключно

¹ Доречи, у списку літератури цитованої праці, присвяченій ефективним практикам міжнародного досвіду протидії віктимізації, автори «створюють» новий документ ООН: Декларацію Організації Об'єднаних Націй про права жертв злочинів та злочинів проти людяності: Резолюція 30/44 від 29 листопада 1985 року, хоча назва Декларації ООН 1985 року (A/RES/40/34) «Основні принципи правосуддя для жертв злочинів та жертв зловживання владою» URL: <https://www.un.org/ru/documents/treaty/A-RES-40-34>. Можливо мова могла б йти про Резолюцію ГА ООН від 16 грудня 2005 року 60/147. «Основні принципи та керівні положення, що стосуються права на правовий захист і відшкодування шкоди для жертв грубих порушень міжнародних норм у сфері прав людини та серйозних порушень міжнародного гуманітарного права» URL <https://docs.un.org/ru/A/RES/60/147>, хоча в цитованій роботі мова йдеться саме про «Основні принципи» 1985 року.

воєнними злочинами, а охоплює довготривалі наслідки: психологічні травми, порушення соціального зв'язку, економічну нестабільність, зростання домашнього насильства, злочинності, гендерно-обумовленого насильства, торгівлі людьми, маргіналізації вразливих груп. Метафора згаданих на початку «чорних кроликів Фібоначчі» дає корисну ілюстрацію: навіть якщо на початку та протягом довгого часу система демонструє стабільність (низькі або контрольовані показники) це не означає, що ризики відсутні. Іноді під поверхнею накопичуються латентні дисбаланси: невирішені травми, руйнування соціальної тканини, недооблік жертв, слабкі інституції. Ці накопичення можуть виявитися фатальними, спричинивши раптовий сплеск віктимізації.

Інша важлива характеристика віктимізації полягає в її мультифакторності. Вона залежить не лише від прямої насильницької поведінки, а від сукупності соціальних, економічних, психологічних, демографічних та правових умов. Тому модель має бути багатовимірною. Розуміння віктимізації як динамічної системи підкреслює, що часові ряди, наприклад кількість випадків домашнього насильства, звернень до психологів, доходів внутрішньо переміщених осіб, рівня безробіття та злочинності, є важливим інструментом аналізу. Проте самі ряди лише поверхня, під якою можуть ховатися «чорні кролики» латентні вразливості, які треба виявляти на ранніх стадіях.

Післявоєнна віктимізація як прихована криза. Після завершення активних бойових дій суспільство часто переживає фазу видимої стабілізації, під час якої рівень насильства та злочинності знижується завдяки прямому контролю та обмеженням воєнного часу. Проте ця стабільність є оманливою: накопичення психотравм, демобілізація ветеранів, руйнування соціальних мереж і економічні дисбаланси формують приховані, латентні ризики, що раптово проявляються у вигляді сплесків насильства та злочинності. Цей феномен нагадує «чорних кроликів Фібоначчі» - системні, нелінійні та непередбачувані хвилі постконфліктної віктимізації, де наступні сплески посилюють попередні, утворюючи цикл взаємопосилення проблем. Основна проблема полягає у відсутності методологічно обґрунтованої моделі прогнозування та раннього

реагування, яка враховувала б як прямі, так і вторинні та третинні форми віктимізації, накопичувані травми та структурну вразливість суспільства. Існуючі політики часто фокусуються на короткостроковому зниженні злочинності, ігноруючи латентні ризики, які з часом перетворюються на соціальні та психологічні сплески, що загрожують безпеці громад, довірі до інституцій та стабільності постконфліктних територій. Постконфліктна динаміка демонструє складну нелінійність, де сплески насильства і кримінальної активності виникають як наслідок накопичення латентних соціальних і психологічних ризиків. Емпіричний аналіз передбачає побудову часових рядів постраждалості, які відображають не лише прямі наслідки конфлікту, а й вторинні та третинні ефекти: психотравми, демобілізацію ветеранів, економічні дисбаланси, руйнування соціальних мереж та порожнечі інституційної довіри [5].

На практиці це проявляється у різкому зростанні домашнього насильства, сексуальних злочинів та агресивної поведінки. Досвід постконфліктних суспільств на Балканах, в Африці та Азії показує, що навіть після формального закінчення війни рівень насильства не лише не знижується, а часто зростає. Так, у країнах колишньої Югославії після завершення бойових дій спостерігався підйом домашнього і сімейного насильства, зростання агресії серед демобілізованих ветеранів, зростання злочинності, особливо пов'язаної з алкоголем, психотравмами, безробіттям та маргіналізацією. У контексті гендерно-обумовленого насильства навіть після завершення війни ситуація може погіршитися через руйнування соціальних і сімейних структур, поширення патріархальних норм, посилення дискримінації, нормалізацію насильства як способу відновлення контролю в умовах невизначеності. [6]

У 2010 році коаліція правозахисних організацій у Боснії та Герцеговині виявила, що насильство щодо жінок, особливо домашнє насильство, продовжує бути поширеною соціальною проблемою [7]. Дослідження 2000 року, проведене за замовленням USAID, виявило, що 20% жінок в одному з міст Боснії та Герцеговини були жертвами домашнього насильства.[6] У Південній Африці після апартеїду рівень вбивств знизився, але кількість зґвалтувань і

нападів зросла, демонструючи, що соціальні вакууми швидко заповнюються організованою злочинністю, а колективна віктимізація підживлює недовіру та етнічні конфлікти. Дослідження з постконфліктних регіонів Південної Америки показують, що інтимно-партнерське насильство після війни часто стає найпоширенішою формою насильства, особливо серед демобілізованих або переміщених осіб [8].

В Україні «приховані кролики» проявляються у вигляді демобілізованих ветеранів з посттравматичним стресовим розладом, повернення мільйонів біженців, корупції в процесах відновлення та економічної нестабільності, що формує умови для раптових сплесків насильства. Використання цієї метафори дозволяє стратегічно і науково прогнозувати ризики, інтегрувати їх у політику і запобігати повторним хвилям віктимізації. Вона підкреслює, що поверхнева стабільність не означає відсутності латентних ризиків і що системні, багатовимірні підходи є необхідними для стійкої соціальної трансформації.

Методологія виявлення латентних вразливостей віктимологічної політики включає аналіз часових рядів, нелінійне моделювання ризиків, інтерактивні ефекти факторів та моделі порогової віктимності, що дозволяє прогнозувати появу «чорних кроликів» та оцінювати потенційну соціальну шкоду. Модель постконфліктної динаміки базується на фазовій логіці сплесків: Фаза 1 негайне згасання насильства; Фаза 2 накопичення латентних травм і соціальних дисбалансів; Фаза 3 перші сплески або «чорні кролики Фібоначчі»; Фаза 4 циклічна стабілізація або ескалація залежно від ефективності превентивних заходів. Така логіка дозволяє ідентифікувати «точки зламу», де накопичення ризиків досягає критичного порогу та провокує сплеск насильства, злочинності або соціальної дезорганізації.

Для того, щоб виявити латентні вразливості («чорних кроликів») необхідна система моніторингу, яка базується на множинних індикаторах віктимізації, а не лише на кримінальній статистиці чи популярному зараз опитуванні інтернет аудиторії за Googl-формами.

Серед таких індикаторів: зростання звернень на гарячі лінії, кризові центри, неурядові організації з питаннями насильства, травм та психологічних

проблем; дані медичних закладів про звернення з посттравматичним стресовим розладом, депресією, суїцидальними настроями, психосоматикою; зростання домашнього насильства, конфліктів у сім'ї, розлучень, булінгу; маркери соціальної дезорганізації, такі як безробіття, зростання неформальної зайнятості, бідності, бездомності, невлаштованості внутрішньо переміщених осіб; порушення прав і доступу до соціальних та державних послуг, слабкість системи правосуддя, відсутність довіри до інституцій; психосоціальні ознаки, зокрема ізоляція, зниження соціальної активності, стигматизація жертв, нормалізація насильства, дезадаптація ветеранів та демобілізованих.

Такі індикатори можуть виступати сенсорами прихованої кризи і слугувати базою для превентивної політики. Порівняльний аналіз міжнародних кейсів (Хорватія, Боснія, Руанди, Сальвадор) демонструє, що подібні нелінійні хвилі проявляються через 2–7 років після завершення конфлікту, обумовлюючи несподівані соціальні кризи.

Операціоналізація моделі передбачає визначення критеріїв «чорних кроликів»: несподіваність, системна природа, ефект посилення попередніх хвиль і висока соціальна вразливість. Така рамка дозволяє перейти від інтуїтивного прогнозу до науково-керованого оцінювання постконфліктних ризиків і формує основу для системи раннього попередження, превентивних політик та інтеграції принципів UN SDG 2030 у сфері миру, правосуддя, психічного здоров'я, економічної стабільності та розвитку громад. Вона забезпечує можливість своєчасного втручання, захисту найбільш уразливих груп, реінтеграції ветеранів та внутрішньо переміщених осіб, зміцнення довіри до інституцій і сталого відновлення соціальних екосистем у постконфліктних територіях. Це означає, що навіть якщо після завершення бойових дій спостерігається спад загального насильства або злочинності, необхідно очікувати відкладених хвиль віктимізації як психологічної, так і кримінальної, гендерної, соціально-економічної.

Тому післявоєнний період критичний для політики підтримки, моніторингу, реабілітації та реінтеграції.

Ігнорування цього ризику може призвести до соціальних катастроф, масової травматизації, деградації довіри до інституцій та масової маргіналізації. Підкреслюю, що віктимізація є не лише результатом окремого злочину, а системним феноменом, пов'язаним із соціальною зміною, структурною нестабільністю, трансформацією ролей, нерівностями, дискримінацією та маргіналізацією [9].

В Україні станом на 2025 рік поствоєнна динаміка вже проявляється через психоемоційні та соціальні наслідки війни. Одне дослідження виявило, що 12,6% підлітків віком від 7 до 17 років мають симптоми посттравматичного стресового розладу [10]. Стаття "Психічне здоров'я в Україні в 2023 році" (Eur Psychiatry, 2024) інформує: "Загалом, 36,3% відповідали вимогам для будь-якого розладу, 20,1% відповідали вимогам для одного розладу, а 16,2% - для двох або більше розладів" [11] Всесвітня організація охорони здоров'я заявляє, що кожен четвертий українець перебуває під ризиком розвитку психічних захворювань, таких як посттравматичний стресовий розлад, депресія та вживання психоактивних речовин [12]. Ці статистичні дані свідчать про множинні травми, полівіктимізацію та латентні ризики, які можуть призвести до подвоєння злочинності в середньостроковій перспективі, подібно до ситуації в післявоєнному Афганістані та на Балканах. Гендерне насильство, економічна нестабільність, безробіття серед жінок та розрив зарплат створюють додаткові умови для раптових сплесків насильства. Ці сплески пояснюються прихованими кризами: демобілізацією ветеранів з посттравматичним стресовим розладом, поверненням мільйонів біженців та корупцією під час реконструкції, що може подвоїти злочинність за декілька років.

Позитивна віктимологія та агентність жертв. Класичний віктимологічний підхід зазвичай фокусувався на жертві як на об'єкті носіїв шкоди, що потребує захисту, компенсації, відновлення. Однак сучасні підходи, зокрема позитивна віктимологія [13], пропонують іншу парадигму: жертва як активний суб'єкт, що має агентність, здатність до виживання, відновлення, створення нової ідентичності. У позитивній віктимології підкреслюється, що жертва не повинна залишатися закостенілою у ролі потерпілого, а має отримати можливість

трансформувати свій досвід, відновити контроль над життям, віднайти ресурси для зміни, реінтеграції, самостійного формування безпеки. Це означає когнітивне переосмислення травми, розвиток внутрішньої стійкості, резилієнтності, соціальну підтримку, юридичне визнання прав, участь у відновленні та правосудді. У контексті України, з постійною війною, масовими травмами, зміщеннями та втратами, позитивна віктимологія має особливу цінність. Вона дозволяє побудувати модель переходу від жертви до переможця: не просто як реакцію на шкоду, а як довготривалий процес реабілітації, самозахисту, відновлення гідності, соціальної та правової суб'єктності. Сучасна віктимологія виділяє позитивний підхід, де постраждалий розглядається як активний суб'єкт, здатний відновлювати контроль над власним життям. Позитивна віктимологія підкреслює значення ресоціалізації, відновного правосуддя, інтеграції жертви у процеси реабілітації та соціальної реінтеграції, зосереджуючись на розвитку ресурсів жертви, зміцненні її автономії та соціальної агентності. Психосоціальна підтримка для жінок-біженців та ветеранів, програми економічної стабілізації, гендерно-чутливі реабілітаційні стратегії та освітні ініціативи з відновлення соціальних норм є ключовими компонентами, які дозволяють мінімізувати повторну віктимізацію та сприяти стійкій стабільності. Методологія позитивної віктимології включає когнітивне переосмислення загрози, формування внутрішніх стратегій безпеки, соціальну підтримку, відновлення контролю через прийняття рішень та юридичну валоризацію. Вона орієнтована на перетворення жертви у суб'єкта дії, що активно впливає на процеси відновлення.

Кримінологічна інженерія як новий напрям. Інноваційним є підхід кримінологічної інженерії, який інтегрує дані про віктимізацію, соціальну динаміку та поведінку учасників кримінальних правовідносин для проектування адаптивних соціальних, правових і психологічних механізмів. Це дозволяє не лише прогнозувати сплески насильства, а й корегувати політику, будуючи системи, здатні запобігати кризам та інтегрувати жертв у відновні процеси. Кримінологічна інженерія пропонує комплексне управління ризиками через зміни ролей і взаємодій у кримінальних правовідносинах, створюючи

синергію між соціальною превенцією, правозастосуванням та реабілітацією. Кримінологічна інженерія розглядає соціально-кримінальні процеси через динаміку змін ролей учасників кримінальних правовідносин. Вона інтегрує позитивну віктимологію та інтуїтивне кримінальне право, орієнтоване на мінімізацію вразливості учасників. Цей підхід дозволяє проектувати політики, що враховують адаптивні поведінкові моделі та прогнозують реакції системи на превентивні втручання. Кримінологічна інженерія це проектування систем, які не просто реагують на злочини, а попереджують їх через зміну структур, контекстів, поведінкових моделей, культурних норм та безпеки. Це означає створення адаптивних соціальних, правових, психологічних інституцій, що реагують на змінні потреби суспільства; поєднання аналітики, даних, прогнозів, нейронних мереж з гуманітарним підходом, що враховує гідність, суб'єктність та права жертв; гнучкі превентивні політики, чутливі до гендеру, віку, соціального статусу та демографії; відновне правосуддя, яке визнає жертву як суб'єкта, а не просто як об'єкт покарання; програми ресоціалізації, резилієнтності, соціального капіталу та довгострокової підтримки. Кримінологічна інженерія це не просто кримінологія в класичному розумінні, а проектування майбутнього суспільства, в якому ризики віктимізації мінімізуються, а суб'єкти мають інструменти для захисту, відновлення і розвитку на національному та міжнародному рівні [14].

Прогнозування віктимологічної політики з використанням аналітичних інструментів. Оскільки традиційні методи, такі як статистика злочинів та звернень у поліцію, часто не фіксують латентні проблеми, доцільно застосовувати сучасні аналітичні інструменти: нейронні мережі, машинне навчання, алгоритми часових рядів. Архітектура такої системи може передбачати вхідні дані з часових рядів соціальних, медичних, неурядових організацій, економічних, демографічних та правових джерел; приховані шари з використанням технологій довготривалих залежностей для виявлення тригерів, просторово-географічних кореляцій; вихід у вигляді прогнозу ймовірності кризового сплеску, зростання віктимізації, карти ризиків та гіперболічних точок:моментів, коли потрібне негайне втручання. Такі моделі дозволять не

лише реагувати, але й попереджати, оптимізувати розподіл ресурсів, ефективніше планувати превентивні та підтримувальні заходи. Однак існують суттєві виклики: неповнота або нерівномірність даних, особливо в зонах активних бойових дій або окупації; етичні ризики стигматизації вразливих груп; небезпека самореалізуючих пророцтв, якщо прогноз сприймати як вирок; залежність від політичної волі, ресурсів, координації між державою, неурядовими організаціями та міжнародними партнерами. Тому така система має бути прозорою, підзвітною, етичною і адаптивною до контексту, з урахуванням прав і гідності постраждалих.

Практичні рекомендації для України Для ефективного зменшення постконфліктної віктимізації потрібна інтегрована мультидисциплінарна модель, яка поєднує кримінологічні, психологічні, соціологічні та правові підходи та дозволяє прогнозувати і запобігати сплескам «чорних кроликів Фібоначчі». Модель включає систему раннього попередження ризиків, де психотравми, демобілізація ветеранів, економічна нестабільність і руйнування соціальних мереж інтегруються у єдиний прогнозний алгоритм.

Ключові елементи: інтеграція мікро- та макрорівневих даних (ПТСР, депресія, соціальні зв'язки, економічне становище, демографія, рівень довіри, інституційна інфраструктура), індикатори порогової віктимності, протоколи взаємодії між секторами (медицина, соціальні служби, правоохоронні органи, громади), механізми прогнозування нелінійних хвиль через моделі часових рядів та точок зламу. Профілактичний ефект реалізується в контексті рішень останніх конгресів ООН з попередження злочинності через UN SDG 2030: SDG 16 системи раннього попередження насильства та доступ до правосуддя; SDG 3 психосоціальна реабілітація та національні програми психічного здоров'я; SDG 5 захист жінок і дітей, запобігання сексуальному насильству; SDG 8 економічна реінтеграція ветеранів та ВПО; SDG 11 відновлення соціальних екосистем, безпечного житла та освітніх ініціатив; SDG 4 посттравматична грамотність та медіація у школах. Модель забезпечує своєчасне втручання, зменшення нелінійних сплесків насильства і злочинності, захист найбільш вразливих груп, реінтеграцію ветеранів і ВПО та відновлення довіри до інституцій. Інтеграція

науково-керованого прогнозування з цільовими соціальними і економічними інтервенціями дозволяє формувати стійку, превентивну та інклюзивну постконфліктну політику, що відповідає принципам сталого розвитку та UN SDG 2030.

Ці заходи створять основу для системного підходу до віктимологічної політики, що дозволить мінімізувати наслідки війни та забезпечити відносно стійку соціальну стабільність.

Поруч з цим політична воля і ресурси залишаються критичним фактором: без усталених державних, громадських та міжнародних інвестицій політика залишиться декларативною. Необхідність враховувати багатокультурність, гендерні, вікові та регіональні особливості означає, що уніфіковані моделі часто виявляють свою неадекватність у конкретних локальних умовах. Ці обмеження підкреслюють важливість гнучкого, адаптивного та контекстуально чутливого підходу до розробки та впровадження віктимологічної політики.

Таким чином, віктимізація в Україні є не просто наслідком війни, а довготривалим, динамічним, системним процесом, що потребує багатовимірної, науково обґрунтованої та гуманістичної політики. Метафора «чорних кроликів Фібоначчі» допомагає усвідомити, що навіть тривала видима стабільність може маскувати накопичення латентних ризиків, які рано чи пізно проявляться кризою. Комбінація віктимологічної політики, позитивної віктимології, кримінологічної інженерії та адаптивного кримінального права здатна створити більш гуманний, превентивний і адаптивний підхід до відновлення після конфлікту, захисту прав людини, реабілітації та соціальної стабільності. Україна сьогодні має шанс закласти основу для такої політики на основі емпіричних даних, соціального досвіду та наукових підходів.

Віктимізація у постконфліктних суспільствах це не лише спадок війни, а ендогенна нестабільність. Комплексний підхід у віктимологічній політиці забезпечує перехід від поверхневої стабілізації до стійкої соціальної усталеності, мінімізуючи втрати серед населення. В постконфліктних контекстах це надає жертвам шанс на відновлення, а суспільству на справжню трансформацію.

Список використаних джерел

1. Соляник А. Чорні кроліки Фібоначчі - FB – 27.11.2025 - https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02hyRmcXAY6nV7VH7zcnDj6xRoAeVKtbU7yZhdfUEk59qF1GA92tnXvysp2VcCFW4l&id=100080066994180
2. Якімова С., Комісарчук Ю. Перспективні напрями розвитку віктимологічної компоненти у системі запобігання злочинності в Україні Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія : Юридичні науки. - 2021. - Т. 8, № 2. - С. 225-230. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2021_8_2_34
3. Тіточка Т. І. Загальносоціальне запобігання віктимній поведінці неповнолітніх осіб *Juris Europensis Scientia*" Випуск 1, 2022 DOI <https://doi.org/10.32837/chern.v0i1.330>
4. Дришлюк, І. А., & Нарожна, О. В. Віктимологічна профілактика: ефективні практики міжнародного досвіду. *Правова держава*, 2024 (54), 113–122. <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2024.54.304879>
5. Туляков В. О. Соціальна фізика та кримінальна відповідальність. Актуальні проблеми кримінальної відповідальності: матеріали наук.-практ. конф. (10-11 жовт. 2013 р.) / редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. - Харків : Право, 2013. - С. 83-88.
6. Bradley, M. S. (2018). Domestic and family violence in post-conflict communities: International human rights law and the state's obligation to protect women and children. *Harvard Human Rights Journal*, 31, 1-76. <https://www.hhrjournal.org/2018/12/04/domestic-and-family-violence-in-post-conflict-communities>
7. Prevalence and characteristics of violence against women in Bosnia and Herzegovina Gender Equality Agency for BiH – June 2013 https://eca.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20ECA/Attachments/Publications/Country/Bosnia/prevalency_study%20VAW%20in%20BiH.pdf
8. Cathy McIlwaine, Caroline Moser Encounters with Violence in Latin America Urban Poor Perceptions from Colombia and Guatemala - Published

9. Tuliakov, V. O. Victimization and Victim-Oriented Development of Ukrainian Doctrine of Criminal Law through European Union Dimensions. *International Annals of Criminology*, 2025 1–22. <https://doi.org/10.1017/cri.2024.22>
10. Osokina O, Silwal S, Westerlund M, Heinonen E, Hinkka-Yli-Salomäki S, Putyatin G, Yaschchyshyna Y, Skokauskas N, Hodes M, Sourander A. Mental health consequences for adolescents during the Russian invasion of Ukraine: protocol for the Ukraine Adolescent Mental Health Study. *Front Child Adolesc Psychiatry*. 2025 Sep 1;4:1637011. doi: 10.3389/frcha.2025.1637011. PMID: 40959181; PMCID: PMC12434108.
11. Martsenkovskyi D, Shevlin M, Ben-Ezra M, Bondjers K, Fox R, Karatzias T, Martsenkovska I, Martsenkovsky I, Pfeiffer E, Sachser C, Vallières F, Hyland P. Mental health in Ukraine in 2023. *Eur Psychiatry*. 2024 Mar 27;67(1):e27. doi: 10.1192/j.eurpsy.2024.12. PMID: 38533632; PMCID: PMC10988158.
12. World Health Organization. . Ukraine: Mental health and psychosocial support. 2023 <https://www.who.int/europe/emergencies/situations/ukraine-emergency>
13. Akila V., Ramya Niranjani S. From Victim to Victor: A Conceptual Study on Positive Victimology. *Agathos*. 2025. Vol. 31. P. 56–60.
14. Tuliakov, V. O. Transnational Criminal Law, Sovereignty and International Justice: Harmonization Challenges and Policy Evolution. *International Annals of Criminology*, 2025 1–23. <https://doi.org/10.1017/cri.2025.10076>

Зауваження: У процесі підготовки цього тексту було використано програмне забезпечення генерації тексту (AI Grok 5, ChatGPT 5, Perplexity, Claude, Grammarly) виключно для редакційного редагування та корекції стилю. Відповідальність за зміст і точність юридичного аналізу та пропозицій повністю покладається на автора